

4. ● Jean-Jacques Rousseau: Samfundspagten (1762)

Rousseaus værker udfordrede samtiden, og især Samfundspagten har siden fungeret som inspirationskilde for så forskellige politiske ideologier som konservatisme, liberalisme og socialisme. Rousseaus værker er ofte komplicerede og mangetydige. Blot at karakterisere Rousseau som den filosof, der prædiker "tilbage til naturen", er, som det følgende uddrag vil vise, at give et alt for forenklet billede af hans tænkning.

Mennesket er født frit, og overalt er det i lænker. Den der tror sig herre over andre, er ikke mindre slave end disse. Hvordan er denne forandring sket? Jeg ved det ikke. Hvad kan gøre den legitim? Jeg tror jeg kan besvare dette spørgsmål.

Hvis jeg kun betragtede styrken og den virkning, den har, ville jeg sige: så længe et folk er tvunget til at adlyde, og det adlyder, handler det ret; så snart det kan kaste åget af sig og gør det, handler det endnu mere ret; thi når folket genvinder sin frihed

så er folket enten berettiget til at generhverve friheden, eller også har man ikke været berettiget til at tage den fra det. Men den samfundsmæssige orden er en hellig ret, der tjener som basis for alle andre. Denne ret stammer imidlertid ikke fra naturen; følgelig eksisterer den på grundlag af overenskomster. Det drejer sig altså om at finde ud af, hvad disse overenskomster er.

"Hvordan finde frem til en sammenslutningsform, som med hele den fælles styrke forsvarer og beskytter hver enkelt associeret person og ejendom, og hvor enhver, når han forener sig med alle, alligevel kun adlyder sig selv og forbliver lige så fri som før?" Dette er det fundamentale problem, som samfundskontrakten giver løsningen på (...)

Fjerner man altså alt uvæsentligt fra samfundspagten, vil man se den reduceret til følgende ordlyd: Enhver af os lægger i fællesskab sin person og hele sin magt under almenviljens øverste ledelse; og vi optager ethvert medlem i fællesskabet som en uadskillelig del af helheden.

I stedet for hver kontrahents enkeltperson skaber denne sammenslutningshandling et juridisk og kollektivt legeme, bestående af lige så mange medlemmer som forsamlingen har stemmer, idet den netop ved denne handling får sin enhed, sit fælles *jeg*, sit liv og sin vilje. Denne offentlige person, som således dannes ved unionen af alle andre, kaldtes tidligere *bystat*, og hedder nu *republik* eller *politisk legeme*, den kaldes af sine medlemmer *stat*, når den er passiv, *suveræn*, når den er aktiv, *magt*, når man sammenligner den med andre lignende.

Med hensyn til medlemmerne tager disse i fællesskab navnet *folk*, og de kalder sig hver især *statsborgere* som parthavere i suverænenens autoritet og *undersåtter* som underlagt statens love. Men disse udtryk sammenblandes ofte og forveksles det ene med det andet; det er nok at kunne skelne dem fra hinanden, når de bruges med fuldstændig præcision (...)

Overgangen fra naturtilstanden til det borgerlige samfund skaber en meget bemærkelsesværdig forandring hos mennesket, idet man i dets adfærd erstatter instinkt med retfærdighed og giver dets handlinger den moralitet, de ikke havde før. Det er

Afsnit 1

Afsnit 2

Afsnit 3

Kontrahents = enkelt
kontrakts

Afsnit 4

Afsnit 5

først, når pligtens stemme afløser de fysiske drifter og retten til lyster, at mennesket, som indtil da ikke har taget andre end sig selv i betragtning, ser sig nødsaget til at handle efter andre principper og rådføre sig med sin fornuft frem for at følge sine tilbøjeligheder. Skønt mennesket i denne tilstand berøver sig selv adskillige fordele, som det har fra naturens hånd, får det endnu større til gengæld, dets evner udfoldes og udvikles, dets idéverden udvides, dets følelsesliv forædle:
(...)

Arbejde med kilden:

Tre roller: Oplæser, referent og overskriftmester.

Trin 1 – Oplæser læser første afsnit op.

Trin 2 – Referenten giver et referat af det vigtigste indhold.

Trin 3 – Overskriftmesteren finder en dækkende overskrift til afsnittet, som gruppen skriver ned.

Trin 4 – Rollerne roterer med uret, og næste afsnit læses osv. osv. Man må gerne hjælpe hinanden; især overskriftmesteren kan få brug for hjælp.

Besvar de tre spørgsmål, når hele teksten er læst igennem og har fået overskrifter.

Spørgsmål:

1. Find eksempler på Rousseaus tanker, som de er beskrevet på side 36 i *Fokus 2*
2. Hvorfor indgår individerne en samfundspagt – og hvad får de ud af det? Sammenlign med Hobbes' og Lockes tilsvarende forestillinger.